

‘Ik zie,
ik zie, ...
MIJZELF’

Hoe een nagesprek bij een foto bijdraagt aan kennis en vaardigheden met betrekking tot het geven van dramaonderwijs.

Inleiding

Dit boekje is bedoeld voor opleidingsdocenten drama op de pabo waarvan studenten lessen aanbieden op de stagepraktijk en van wie de lessen in de praktijk worden nabesproken. Dit nagesprek vindt veelal plaats tussen de groepsleerkracht (praktijkbegeleider) en de student. De opleidingsdocent is hier niet bij aanwezig. Hoe kan een student reflecteren en feedback ontvangen op pedagogische en vakdidactische aspecten van dramaonderwijs binnen dit begeleidingsgesprek? Dat is wat er onderzocht is.

Doordat de praktijkbegeleider en de student op de stage, aan de hand van vragen, in gesprek gaan bij een foto bespreken ze de hele les en koppelt de student bestaande kennis en ervaring aan de leservaring. Terwijl het lesmoment op de foto vervaagt wordt nieuwe kennis over toegepast handelen geconstrueerd.

Als opleidingsdocent op de pabo kun je deze werkwijze tussen de student en praktijkbegeleider inleggen om tot pedagogische en vakdidactische inzichten te komen.

Let op!

Lees mij achteruit.

Begin bij pagina 1, aan het einde.

Inhoud:

pagina 1 t/m 11	Een voorbeeld
pagina 11 t/m 18	Het begeleidingsgesprek: werkwijze
pagina 19	Over het begeleidingsgesprek
pagina 20	Aan de slag & verdieping

Bronnenlijst

- Dempsey, N. P. (2010). Stimulated Recall Interviews in Ethnography. *Qualitative Sociology*, 33(3), 349–367. <https://doi.org/10.1007/s11133-010-9157-x>
- Heijdenus-De Boer, E. H., Van Nunen, A., Boekel, H., Carp, D., & Van der Veer-Borneman, P. (2016). *Spelend leren en ontdekken*. Coutinho.
- Kelchtermans, G., Ballet, K., Cajot, G., Carnel, K., März, V., Maes, J., Peeters, E., Piot, L., & Robben, D. (2010). Worstelen met werkplekieren. Deel 1: naar een beschrijvend model van werkplekieren. *Velon Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 31(1), 4–11. Geraadpleegd op 9 september 2021, van <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/266341>
- Korthagen, F., Koster, B., Melief, K., & Tigchelaar, A. (2002). *Docenten leren reflecteren*. Uitgeverij Nelissen.
- Latz, A. O. (2017). *Photovoice Research in Education and Beyond*. Taylor & Francis.
- De Nooij, H. (2021). *Kijk op spel*. Noordhoff.
- Onstenk, J. (2016). Het werplekcurriculum in de school: leren op de werkplek. *Kwaliteitsreeks opleidingsscholen*. Geraadpleegd op 28 augustus 2021, van https://www.platformsamenoopleiden.nl/wp-content/uploads/2015/11/180226-Werkplekcurriculumindeschool_PO_LR.pdf
- Polanyi, M., & Sen, A. (2009). *The Tacit Dimension*. University of Chicago press.
- Stokvik, H., Adriaenssen, D., & Johannessen, J. A. (2016). Tacit knowledge, organizational learning and innovation in organizations. *Problems and Perspectives in Management*, 14(3), 246–255. [https://doi.org/10.21511/ppm.14\(3-1\).2016.11](https://doi.org/10.21511/ppm.14(3-1).2016.11)
- Toivanen, T., Mikkola, K., & Ruismäki, H. (2012). The Challenge of an Empty Space: Pedagogical and Multimodal Interaction in Drama Lessons. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 69, 2082–2091. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.12.16>

Aan de slag

Wil je de praktijkbegeleiders op de stageschool met de studenten in gesprek laten gaan na een dramales?

Scan dan hier de QR-code naar het pdf-bestand met de werkwijze.
Download het pdf-bestand en ga met de student aan de slag.

Verdieping

Geïnteresseerd in meer achtergrond over dit begeleidingsgesprek?
Scan dan onderstaande QR-code en lees het onderzoeksverslag horend bij het begeleidingsgesprek. Hier kun je onder andere meer theoretische achtergrondinformatie, onderzoeksresultaten en conclusies lezen.

Over het begeleidingsgesprek

Hoe draagt het begeleidingsgesprek met vragen bij een foto uit de dramales bij aan de vaardigheden en kennis over dramaonderwijs van een student aan de pabo?

Reflectie en bewustwording in het praktijkleren

Binnen het praktijkleren zijn er in basis drie partijen (Kelchtermans et al., 2010), te weten de student (de lerende); de praktijkbegeleider (mentor op de stageplaats); en de opleidingsdocent vanuit de pabo. Kennis van leerkrachten kan niet los van de praktijk worden geleerd (Stokvik et al., 2016). In de praktijk kunnen studenten zich bewust worden van de beweegredenen van het handelen en dit leidt mogelijk tot veranderingen. Studenten (persoonlijke communicatie, 17 januari 2022) noemen aanvullend dat bewustwording het inzicht krijgen is in wat ze doen en waar ze mee bezig zijn. Ook geven ze aan dat de intenties van dat handelen en de uitkomsten hierin van belang zijn (focusgroep, persoonlijke communicatie, 12 april 2022). Als we weten wat we doen en weten hoe we het doen, dan is het gemaakte leerproces te corrigeren of te continueren (Polanyi & Sen, 2009). Op dit weten doet dit begeleidingsgesprek door middel van reflectie een beroep. De ervaring wordt geherinterpreteerd en de student komt daarmee tot een hoger niveau van beroepsuitoefening (Korthagen et al., 2002). Door met de vragen bij de foto te reflecteren doet dit begeleidingsgesprek een bijdrage aan het bewustwordingsproces met betrekking tot het handelen, de motieven en de gevolgen.

De vragen en de foto

Het gebruik van de foto biedt houvast (praktijkbegeleiders, persoonlijke communicatie, 6 oktober 2022). Vanuit dat lesmoment worden met behulp van de vragen verschillende lesmomenten besproken (focusgroep, persoonlijke communicatie, 17 januari 2022). Opleidingsdocent drama Jolijn Zwart (persoonlijke communicatie, 9 februari

2022) sluit hierbij wanneer ze aangeeft aan dat de vragen met de foto de studenten de les laat herbeleven. De voorbeeldvragen bij de foto zijn geen afvinklijst en dat zorgt voor meer diepgang in de gesprekken dan een kijkwijzer (focusgroep, persoonlijke communicatie, 12 april 2022).

Inzicht in vakdidactische competenties

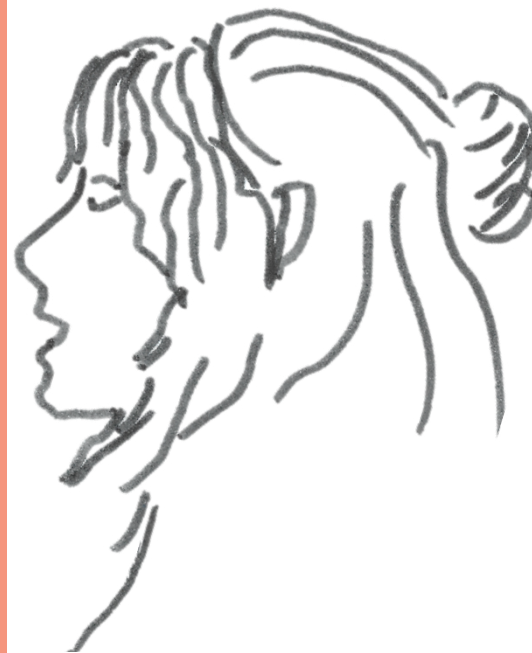
Er is te concluderen dat de begeleidingsinterventie een bijdrage levert aan de bewustwording van het belang van meespelen met leerlingen om leerlingen tot spel te bewegen. Daarnaast benoemen de studenten in de begeleidingsgesprekken hoe en in welke lesfase ze de leerlingen begeleiden. De studenten worden zich bewust dat ze door het meespelen een bijdrage doen aan het veilige leerklimaat. Er wordt dus gereflecteerd op wanneer en waarom de student meespeelt in de les. (focusgroep, persoonlijke communicatie, 12 april 2022).

Er is sprake van verbondenheid tussen het pedagogisch en didactisch handelen binnen een dramales (praktijkbegeleiders, persoonlijke communicatie, 6 oktober 2022; Toivanen et al., 2012). In de begeleidingsgesprekken met vragen bij de foto is voor beide ruimte. Zo benoemen de studenten wat de leerlingen spelmatig deden, maar ook hoe de studenten daaraan een bijdrage leverde binnen een bepaalde fase van de les. Ook de voorbereiding op de les en de uiteindelijke uitwerking ervan krijgt een plek in de gesprekken. De student verbindt de kennis van de lesopbouw met 't handelen in de les en benoemt de gevolgen bij de leerlingen. De student geeft aan hoe de verbeelding wordt geprikkeld, in welke fase van de les en kan dit handelen mogelijk herhalen.

Lisanne:

‘Wat deed ik op dat moment om een kind mee te krijgen? Nou, op zo’n moment doe je dat wel soort automatisch, maar als je dan later dat gesprek gaat lezen en dat je denkt, ... Ik ga naar mijn eigen vaardigheid kijken, denk ik van, oh ja, dat deed ik. Dus dan word je er meer bewust van denk ik.’

Tijdens de dramales maakt de praktijkbegeleider vijf foto's verspreid over de les.

Op minimaal twee van deze foto's zijn zowel leerlingen als leerkracht zichtbaar.

Na de dramales kiest de student één foto uit om te bespreken. De student plant tien minuten met de praktijkbegeleider.

De praktijkbegeleider gaat met behulp van (een selectie van) de vragen met de student in gesprek. Lees eerst samen vragen door, maak gebruik van de doorvraagvragen in het kader.

De student neemt de audio van het gesprek op

Bekijk samen tien seconden de door de student gekozen foto.

Kun je vanuit je herinnering dit lesmoment beschrijven?

Wat gebeurt hier?

Wat deed je?

Wat wilde je?

Wat voelde je?

Wat voelden de leerlingen?

Wat is er op de foto niet te zien in dit moment?

Wat gebeurde er bij de leerlingen?

Hoe reageerden de leerlingen?

Wat wilden de leerlingen?

Wat deden de leerlingen?

Wat dacht je?

Wat heb jij gedaan om deze situatie te beïnvloeden?

Wat was het effect van je handelen?

Welke vaardigheden zet je in om de leerlingen tot verbeelding te brengen?

Welke begeleiding heb je de leerlingen geboden?

Wat is hier de relatie tot je lesvoorbereiding?

Wat wilde je bij de leerlingen bereiken?

Hoe was de les betekenisvol voor de leerlingen?

Waarover in dit moment ben je tevreden?

Wat gebeurt hier in relatie tot je kennis over dramaonderwijs?

Hoe heb je dit bereikt?

Welke gedrag heb jij ingezet om dit voor elkaar te krijgen?

Hoe heb je de leerlingen daar gekregen?

Kun je je antwoord onderbouwen?

Waaraan heb je dat gemerkt?

Kun je mij meer vertellen over wat je zegt?

Waar is dat aan te zien (op de foto)?

Kun je kwaliteiten omschrijven passend bij dit moment?

Wat kun je nu?

Welke vervolgstap wil je nemen?

Wat betekent dit voor jou bij een volgende dramales?

De praktijkbegeleider bedankt de student voor het gesprek

De student stopt de audio-opname van het gesprek

Kun je kwaliteiten omschrijven passend bij dit moment?

Wat kun je nu?

Welke vervolgstap wil je nemen?

Wat betekent dit voor jou bij een volgende dramales?

De praktijkbegeleider bedankt de student voor het gesprek

De student stopt de audio-opname van het gesprek

Wat heb jij gedaan om deze situatie te beïnvloeden?

Welke vaardigheden zet je in om de leerlingen tot verbeelding te brengen?

Wat was het effect van je handelen?

Welke begeleiding heb je de leerlingen geboden?

Wat is hier de relatie tot je lesvoorbereiding?

Wat wilde je bij de leerlingen bereiken?

Hoe was de les betekenisvol voor de leerlingen?

Waarover in dit moment ben je tevreden?

Wat gebeurt hier in relatie tot je kennis over dramaonderwijs?

Hoe heb je dit bereikt?

Welke gedrag heb jij ingezet om dit voor elkaar te krijgen?

Hoe heb je de leerlingen daar gekregen?

Kun je je antwoord onderbouwen?

Waaraan heb je dat gemerkt?

Kun je mij meer vertellen over wat je zegt?

Waar is dat aan te zien (op de foto)?

De student neemt de audio van het gesprek op

Bekijk samen tien seconden de door de student gekozen foto.

Kun je vanuit je herinnering dit lesmoment beschrijven?

Wat gebeurt hier?

Wat deed je?

Wat wilde je?

Wat voelde je?

Wat voelden de leerlingen?

Wat is er op de foto niet te zien in dit moment?

Wat gebeurde er bij de leerlingen?

Hoe reageerden de leerlingen?

Wat wilden de leerlingen?

Wat deden de leerlingen?

Wat dacht je?

Tijdens de dramalessen maakt de praktijkbegeleider vijf foto's verspreid over de les.

Op minimaal twee van deze foto's zijn zowel leerlingen als leerkracht zichtbaar.

Na de dramalessen kiest de student één foto uit om te bespreken. De student plant tien minuten met de praktijkbegeleider.

De praktijkbegeleider gaat met behulp van (een selectie van) de vragen met de student in gesprek.

Lees eerst samen vragen door, maak gebruik van de doorvraagvragen in het kader.

Werkwijze

Praktijkbegeleider: *De leerlingen waren enthousiast. Dankjewel voor het leuke gesprek.*

Het gebruik van de foto biedt houvast en verschillende lesmomenten worden met behulp van de vragen en de foto besproken. De herinnering van een situatie aan de hand van beeldmateriaal wordt met behulp van vragen opgehaald. Foto's helpen het geheugen en vormen een kritische blik (Latz, 2017). De keuze voor de te bespreken foto richt zich op een foto waarop de student en de leerlingen actief met dramaonderwijs bezig zijn. Het is hierom dat in de eisen aan de foto's die gemaakt worden op twee van de vijf foto's zowel de student als leerlingen zichtbaar zijn. Met deze eis wordt de voorkeur van de studenten geborgd, maar ook de mogelijkheid tot verrassende momenten.

De inzichten van studenten zijn afhankelijk van de gestelde doelen, didactische werkvormen, leeractiviteiten en leerinhouden binnen dramalessen. Ook de keuze of drama wordt ingezet als doel, didactisch of pedagogisch middel heeft hier invloed op. Aansluitend kan worden opgemerkt dat de bevindingen van de studenten niet representatief zijn voor een grote groep, maar terugslaan op de variëteit van het individu, hun achtergrond en context (Dempsey, 2010). Ook de ervaring, kennis en affiniteit met dramaonderwijs en de begeleiding(skunde) van de praktijkbegeleider is hierop van invloed.

Praktijkbegeleider: *Wat kun je nu?*

Student: *Ik denk dat mijn kwaliteit nu echt ligt bij het even weer terug naar het bij de groep te gaan van: 'ik ben nu de juf, we gaan hier naar luisteren'. Daarna had ik ze weer terug en konden ze er weer in mee. Ik heb ook hierin geprobeerd mijn stem op verschillende manieren te gebruiken. Vind dat nog wel heel lastig... Ik het wel op zo'n manier verteld heb dat ze er ook in kwamen, dus dat is dan mijn kwaliteit.*

Student: *Ja. Ik had hem echt in drieën opgedeeld. Een soort van warming-up, waarbij we dus ook inderdaad voorbeelden gingen benoemen. Of ik gaf een voorbeeld, of zij kwamen daar zelf mee, zodat ze die later in die twee opdrachten ze konden gebruiken.*

Praktijkbegeleider: *Was het ook wat je
voorbereid had? Wat in je
lesvoorbereiding stond?*

Praktijkbegeleider: *Wat wilde je bereiken bij de leerlingen?*

Student: *Uhm dat ze ... Het doel was eigenlijk dat ze zich bewogen in de ruimte met die vorm.*

Praktijkbegeleider: *Hoe heb je dit bereikt?*

Student: *Ik heb het spannend gemaakt. Van tevoren verteld van... Jullie lopen in een bos. Je ademt de frisse boslucht in. Heb zelf daar ook een beetje in meegedaan met het ademen en... Nou ja, daarna ook wel de situatie geschetst én heel duidelijk gemaakt van dit gebeurt er nu en je ziet dit. Ja dus, daardoor raakten ze denk ik ook heel erg in het moment. Ik was echt verbaasd hoe goed ze meededen. En dat komt misschien ook wel omdat ik in het begin bij mijn warming-up... Dat ik ze eerst liet lopen en het zo opbouwde van een warming-up naar wandelen, naar vliegen. Dat ze aan het vliegen waren en dat je onderweg honger krijgt. Ik zei ook nog met dat visje dat ze het vies vonden, dus 'blèh' en hij was zoutig, want uit de zee... Ik speelde daarin mee. Ik gaf verder aan: 'bij één klap gaan we zitten'. Dat ze duidelijke regels hebben en ze weten waar ze aan toe zijn.*

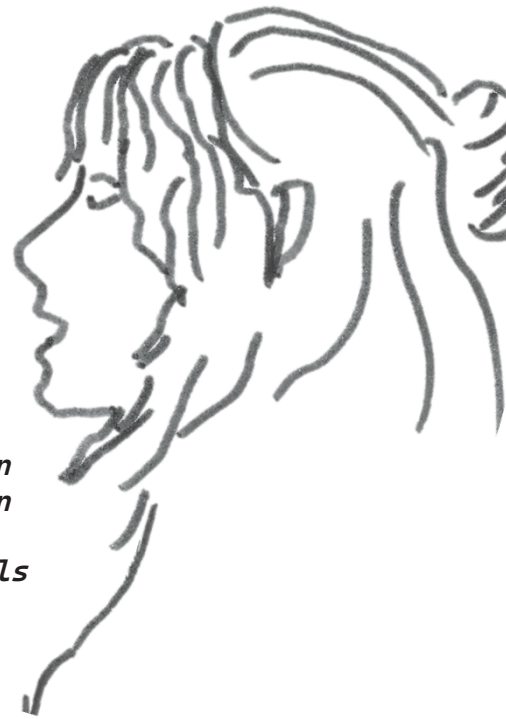
Praktijkbegeleider: *Wat heb je gedaan om deze situatie te beïnvloeden?*

Student: *Nou, ik denk vooral het... Ja toch wel vaak een voorbeeld geven. Soms dan vraag ik wel even van ... Hoe zou jij dat doen? Wat denk jij?*

Praktijkbegeleider: *Ja, wat gebeurde er bij de leerlingen?*

Student: *Bij de leerlingen? De meeste doken echt gewoon. Ze wisten eigenlijk wel wat duiken was. Dus ze doken echt het water in. En het is heel grappig, want ik had bij dat boekje van kikker het ook over duiken, dus dan weten ze eigenlijk al... We moeten naar beneden. Dus dat werd mooi teruggekoppeld.*

Student: *Zeker dit was het lesmoment in de exploratiefase. Ik was de leerlingen het verhaal aan het vertellen dat ze de vogels waren. Ik was moedervogel en dit waren de kinderen en ik ging het verhaal vertellen hoe ze gingen vliegen. Op een gegeven moment vertelde ik de leerlingen dat de vogels honger hadden, dus we vlogen naar de zee toe en daar doken we het water in en ze gingen het visje eten. Op de foto zie je ook de kinderen echt duiken... Het water in eigenlijk.*

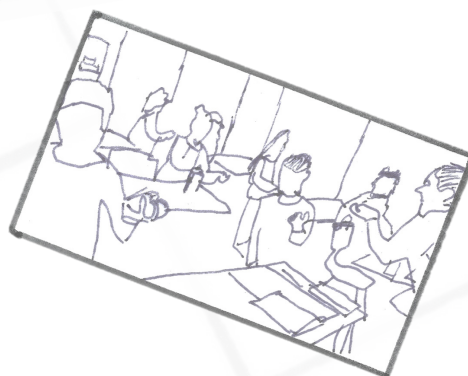
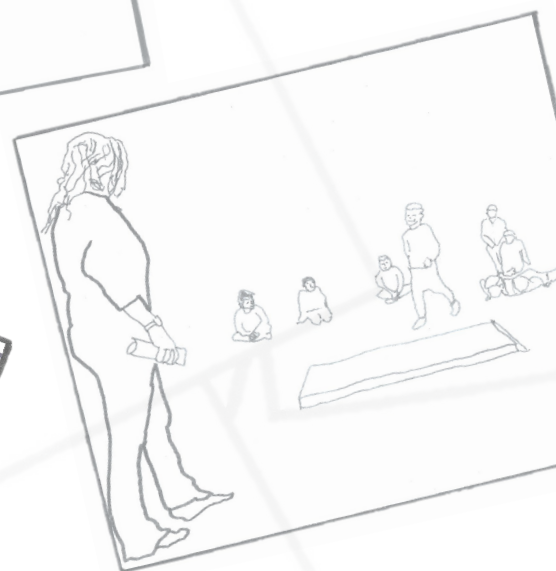
Praktijkbegeleider: *Kun je mij je herinneringen van dit lesmoment beschrijven?*

Lector pedagogisch-didactisch handelen Jeroen Onstenk (2016) omschrijft competenties als een combinatie van kennis, vaardigheden en houdingen. Binnen dramaonderwijs betekent dit onder andere dat een student het verbeeldend spel kan prikkelen en begeleiden met behulp van het lichaam en de omgeving (Heijdanus-de-Boer et al., 2016). De Nooij (2021) noemt hierbij aanvullende aspecten: zelf meespelen, voordoen en vertellen met rollen. In de begeleidingsgesprekken na de les vertellen studenten hoe de verbeelding is geprikkeld. Dit doen zij zowel met video, stem, toepassing van dramatische werkvormen en met zowel verhaal-, als geluidsfragmenten. Aansluitend bij deze

vakdidactische handelingen, zoals het zelf meespelen, tonen studenten inzicht in wanneer en waarom ze meespelen in de les. De Nooij noemt ook dat de leerkracht verantwoordelijk is voor de structuur van de les. De student construeert in de gesprekken deze kennis door terug te blikken op wat te zien is en herinnerd wordt, om dit vervolgens te verbinden met bestaande kennis en opvattingen (Korthagen et al., 2002). Zo beschrijft de student vanuit de kennis van de lesopbouw inzicht in het handelen en de gevolgen bij de leerlingen. De student benoemt dus hoe de verbeelding wordt geprikkeld en kan dit handelen mogelijk herhalen.

Feedback van praktijkbegeleiders en reflectie van studenten bij het aanbieden van dramaonderwijs in de stagepraktijk is veelal pedagogisch gericht. Een begeleidingsgesprek met gerichte vragen bij een foto uit de les zorgt ervoor dat de student reflecteert op zowel de pedagogische aspecten als vakdidactische kennis en vaardigheden.